

Skutočné príbehy študentov v koncentračnom tábore Sachsenhausen

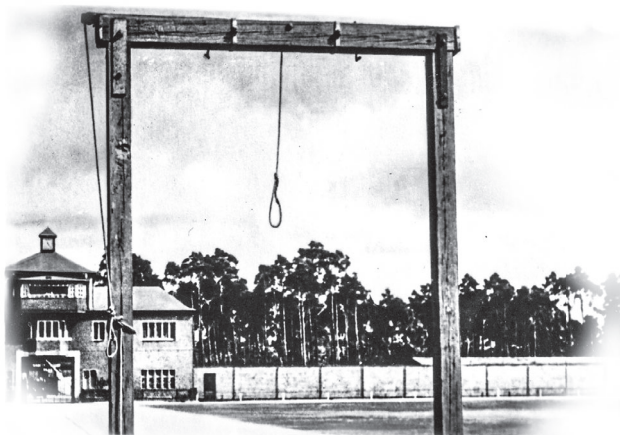
Ukradnutá mladosť

Josef Leikert

4060

IKAR

Ukradnutá mladosť

Jozef Leikert

IKAR

Text © 2019 by Jozef Leikert
Jacket design © 2019 by Juraj Šramko
Slovak edition © 2019 by IKAR, a.s.

Odborne posúdili: prof. PhDr. Pavol Mešfan, DrSc.,
PhDr. Zdeněk Poustka, JUDr. Kuneš Sonntag

ISBN 978-80-551-7214-9

NA ÚVOD

*N*a Jozefa Leikerta myslím častejšie najmä teraz, keď som chorľavejší a viac polihujem. Spomínam si, ako mi niekedy začiatkom roka 1987 zavolať riaditeľ nášho gymnázia v Litovli, či by som neprišiel do školy, lebo sa mu ohlásil ktosi z Bratislavy a zaujíma sa o Jana Opletala. Obidvaja sme študovali na tomto gymnáziu a poznali sme sa nielen z Litovla, ale ako vysokoškóľáci sme sa stretávali aj v Prahe. Priznám sa, že sa mi k riaditeľovi veľmi ísť nechcelo. Dovtedy kdekto písal o 17. novembri 1939 a zvyčajne stále to isté, navyše väčšinou povrchné, bez štipky invenčnosti. Jedným slovom, pri výročí 17. novembra 1939 novinári zvyčajne niekoľko základných faktov odpisovali jeden od druhého, aj to s chybami. Vždy ma mrzelo, rovnako ako ostatných, ktorí študentskú tragédiu zažili na vlastnej koži, že osobne za nami nikto neprišiel a nespýtal sa, ako to skutočne bolo. A zrazu sa ohlásil ktosi z Bratislavy a mal záujem stretnúť sa práve so mnou. Väčšmi ma to prekvapilo, ako potešilo, ale do školy som sa vybral. Zvedavosť mi nedala zostať doma a nakoniec, aj slušnosť káže ísť na dohodnuté stretnutie.

Keď sme sa o pár dní stretli, Jozef Leikert ma srdečne objal a s radosťou vrazil, že ma dlhšie hľadal, lebo sa chcel osobne stretnúť s tým, ktorého s bičikom v ruke v jeseni 1939 vypočúval Karl Hermann Frank, a o niekoľko rokov, po vojne, za všetkých

českých študentov zasa on vypočúval tohto „kata“ českého národa.

Úprimnosti a nefalšovanému záujmu Jozefa Leikerta o odhalovanie historických pravd sa nedalo odolať. Pozval som ho domov, dlho do noci sme sa rozprávali nielen o Janovi Opletalovi, prepadanutí internátov, ceste do koncentračného tábora a živote v ňom, ale aj o ľudských hodnotách, priateľstve a súdržnosti, ktoré preverila krutá doba.

Páčilo sa mi, že ho zaujímalo všetko, čo sme museli v tých ťažkých časoch prežiť. Hovoril mi o miestach, ktoré už navštívil, s kým sa stretol a koho má ešte v pláne vyhľadať. Obdivoval som jeho húževnatosť či skôr posadnutosť dozvedieť sa pravdu o udalostiach z novembra 1939, aby mohol napísať objektívnu, ničím neskreslenú knihu. Sympatické mi bolo najmä to, že sa nezaujímal len o suché fakty, ale aj najvnútornejšie pocity – chcel pochopiť našu psychiku, naše zmýšľanie, naše konanie. Niekedy sa mi zdalo, akoby túžil byť jedným z nás, aby do detailov všetko precítil, prebolel a potom aj zažil neopísateľné šťastie a radosť, keď sme sa jedného dňa ocitli slobodní pred bránami koncentráku. Chcel pochopiť aj strach našich rodičov, ktorí o nás dlho takmer nič nevedeli. S takým záujmom o nás bývalých študentov z koncentračného tábora Sachsenhausen som sa dovtedy nestretol. Obdivoval som jeho prístup k tvorbe a moje sympatie k nemu narastali s každým listom, ktorý sme si vymenili. Neskôr ma ešte niekoľkokrát navštívil aj so svojou šarmantnou manželkou, dokonca sa s ňou vybral aj do Hamburgu hľadať hrob bývalého vedúceho väzenskej samosprávy Harryho Naujoksa, ktorý nám v koncentračnom tábore veľmi pomáhal. (Stretli sa aj s jeho manželkou Marthou.) Spomínal som to kamarátom z koncentráku a tí nechceli veriť, že neznámy Slovák sa za nás všetkých modlitbou nad hrobom poďakoval Harrymu Naujoksovi. Boli sme mu za to nesmierne vďační, lebo Harry Naujoks bol statočný človek, ktorý nad nami v koncentráku držal ochrannú ruku.

Jozef Leikert neúnavne hľadal aj ďalších pamätníkov, cestoval krížom-krážom po republike, navštívil i bývalých študentov, ktorí žili v zahraničí. Pritom sme mnohí o sebe ani nevedeli, len on nás pomaly dával dohromady. Bol nám viac než brat, hoci pokojne mohol byť náš syn. Radi sme ho vítali vo svojich rodinách, obľúbili si ho aj naše manželky a stretnutie s ním bolo zakaždým milým zážitkom. Nielenže vždy pozorne počúval, ale vedel sa aj múdro pýtať. Vďaka nemu sa nám podarilo presne zrekonštruovať dni, dokonca i hodiny prežité v koncentračnom tábore. Na všeličo sme po čase zabudli alebo chceli zabudnúť, no on nás nenúteným záujmom vrátil do minulosti. Jeho zásluhou sa pred nami odvíjal film, v ktorom sme neboli štatistami, ale hlavnými hrdinami.

Dobre ovládal historické fakty a o prepadnutí internátov, zatvorení vysokých škôl a našom pobyte v koncentráku vedel toľko, že ak sme na niečo pozabudli, upozornil nás na to. Aj keď sme niečo nesprávne interpretovali, hneď sa opýtal, či to bolo naozaj tak, a nie inak. Mal výhodu, že informácie o udalostiach 17. novembra 1939 mal od viacerých a vedel nás opraviť, ak sme na niečo zabudli alebo čosi nechtiac prekrútili. Stretol sa hádam so všetkými žijúcimi pamätníkmi udalostí zo 17. novembra 1939 a neraz o nich vedel viac ako niektorí z nás. Pochopiteľne, veď koncentračný tábor bol veľký a my sme nemohli byť všade, preto sme sa niektoré podrobnosti dozvedeli vďaka nemu až po rokoch.

Okrem profesionality a precíznosti pri zhromažďovaní faktov sme na Jozefovi Leikertovi obdivovali skromnosť, takt a inteligenciu. Nikdy na seba neupozorňoval, vždy pozorne počúval, zapisoval alebo nahrával na malý magnetofón všetko, čo sme hovorili. Viem si predstaviť, koľko mal potom roboty so spracovaním výpovedí, keď ich musel triediť, kontrolovať a dopĺňať. Čo sa dalo, overoval v archívoch, ale predovšetkým u ďalších pamätníkov. Na verifikovanie faktov mal osvedčenú metódu. Ak v archívoch neexistovali žiadne dokumenty, údaj, fakt či inú skutočnosť uznal za dôveryhodnú len vtedy, keď mu ich nezávisle od seba potvrdili

traja priami aktéri. Touto metódou – pokojne ju môžeme nazvať Leikertovou metódou – mnohé udalosti spresnil, roztriedil a analyzoval. Niekedy sme čakali, čo nám povie, ak sme si v niečom neboli istí a hádali sme sa, či to bolo tak alebo onak. Nebol síce naším rozhodcom ani sudcom, no fundovaným, citlivým a spravodlivým kronikárom všetkého, čo sme zažili. Vďaka nemu česká, slovenská, ale i európska, ak nechcem povedať svetová historiografia, pravdivo spoznala dejiny udalostí 17. novembra 1939, ktoré dovtedy neboli komplexne spracované, a ak sa ich niekto pokúsil zhodnotiť, podarilo sa mu to iba čiastočne a neraz skreslene.

My priami účastníci udalostí 17. novembra 1939 sme mu preto veľmi vďační. Spoznali sme v ňom nielen dobrého človeka, ale aj oduševneného historika a excelentného vedca. Svedčia o tom aj jeho doterajšie monografie a knihy literatúry faktu. Navyše je aj vynikajúci básnik, čo sa odrazilo v každom jeho diele, ktoré je napísané ľudsky, citlivo a presvedčivo. Bude to zaiste aj tým, že píše nielen perom, ale predovšetkým srdcom. O jeho serióznosti hovorí aj skutočnosť, že rukopisy kníh o udalostiach 17. novembra 1939 nám poslal na prečítanie a autorizovanie výpovedí. Po prečítaní celého diela sme zostali v nemom úžase, čo všetko sa mu podarilo zistiť a ako bravúrne, strhujúco to napísal. Podľa mňa to dokáže len veľmi dobrý človek a veľmi dobrý spisovateľ. Leikertove knihy (a napísal ich dosť) sa čítajú ako detektívky, keď sa do nich pohrúžite, nevíete sa odtrhnúť.

Nad knihami o udalostiach 17. novembra 1939 len neveriacky krútite hlavou. Kladiete si otázky, kde sme brali silu, čo nás držalo pri živote, vďaka čomu sme neklesali na duchu a nepoddali sa nepriazni osudu.

Odpovede nájdete v Leikertových knihách. Našli sme ich aj my, ktorí sme všetko prežili na vlastnej koži, len sme to nedokázali dať na papier tak múdro a presvedčivo ako on.

Knihá Ukradnutá mladosť hovorí o našej ukradnutej mladosti. Je hlbokou sondou do našej ubolenej duše, je svedectvom doby,

výkričníkom jednej šialenej ideológie a mementom pre celé ľudstvo. S plnou vážnosťou hovorím nielen za seba, ale aj za posledných žijúcich pamätníkov, aj za tých, ktorí už nie sú medzi nami, že je napísaná pravdivo, nič v nej nie je vymyslené ani domyslené. Všetko je zachytené tak, ako sa stalo. Jozef Leikert nič nepridal, ale ani nič neubral. Napísal iba pravdu. A za to sme mu viac než vďační.

Nie je veľa takých zanietých historikov a spisovateľov literatúry faktu so záujmom o novodobé dejinné udalosti, ako je Jozef Leikert. No kým sa na svete budú diať tragédie a vojnové zverstvá, želal by som si, aby sme mali čo najviac jemu podobných historikov a spisovateľov, ktorí všetko zachytia pravdivo, nezaujato a s nadhľadom. Historická pravda sa nesmie prekrúcať ani dopĺňať. Nesmie byť však ani prekričaná či nebudaj umlčaná.

Kuneš Sonntag

ČO PREDCHÁDZALO UDALOSTIAM 17. NOVEMBRA 1939

Všetko sa začalo 28. októbra 1939, keď sa väčšina Čechov a Moravanov rozhodla pripomenúť si zakázané výročie vzniku zakázanej Československej republiky. Manifestačne chceli dať najavo svoj nesúhlas s prítomnosťou Nemcov v krajine a odpor proti štátnemu zriadeniu, ktoré im 15. marca 1939 z Berlína „nadiktoval“ Adolf Hitler.

V Prahe a ďalších českých a moravských mestách si zakázaný sviatok mnohí pripomínali už v predošlý deň zapálením sviečok pri hroboch významných dejateľov a pri pomníkoch obetí prvej svetovej vojny. Zhromaždení stáli v tichosti, spomínali a v očiach nejedného sa zaleskli slzy. Dozrievala v nich myšlienka vyjsť na druhý deň do ulíc, vyzývali na to aj letáky uverejnené v ilegálnej tlači, predovšetkým v časopise *V boj*. Najväčšie demonštrácie sa očakávali v hlavnom meste, ľudia sa tam chystali prísť zo širokého okolia. Centrom protestov sa mal stať stred mesta s neodmysliteľným Václavským námestím, ktoré už neraz v dejinách zohralo významnú úlohu.

Sobota bola pracovným dňom, ale viacerí odmietli ísť do práce, napriek príkazom zamestnávateľov, aby ráno do nej riadne nastúpili. Tí, ktorí poslúchli, odišli skôr, ako sa im skončila zmena. Všetci sa ponáhľali do centra mesta. Od rá-

na bolo nezvyčajne rušno aj na Wilsonovej a Masarykovej stanici, z okolitých miest a dedín prichádzali húfy ľudí, všetci sviatočne oblečení, s bielo-modro-červenými trikolórami v chlopniach kabátov, niektorí aj s čiernymi páskami na rukávoch. V celom meste vládla slávnostná, no zvláštne napätá atmosféra. Dalo sa očakávať, že k niečomu dôjde, najmä keď Nemci zavetřili, že sa chystajú nepokoje. Bol o tom informovaný Úrad ríšskeho protektora, nemecká polícia a protektorátne ministerstvo vnútra. (Od predchádzajúceho večera bola v pohotovosti nemecká polícia, oddiely SS, SA a v strehu bola i protektorátna polícia.) V Berlíne vedel o pripravovanej akcii aj Hitler, ale informáciám nevenoval veľkú pozornosť, spoliehal sa, že ríšsky protektor a jeho podriadení dobre vedia, čo treba robiť.

Do ulíc sa chystali vyjsť aj vysokoškooláci, deň predtým sa dohodli, kde sa stretnú a čo presne budú robiť. Dvadsiateho ôsmeho patrili k najrevolučnejším a boli všade, kde sa dialo niečo dôležité. Zahanbiť sa nedalo ani tých pár Slovákov, ktorí ostali na českých vysokých školách aj po rozdelení republiky.

Predpoludním sa stred mesta rýchlo zaplnil demonštrantmi, ktorých nikto neriadil ani neusmerňoval, reagovali spontánne. Z davu sa najčastejšie ozývali revolučné piesne a protinemecké heslá: Chceme slobodu! Preč s Hitlerom! Nech žije Československo! V uliciach však bolo aj dosť Nemcov a Čechov nemeckej národnosti, najmä študentov z Nemeckej univerzity, ale i najatých provokatérov, ktorí demonštrantom strhávali trikolóry, z hláv im zhadzovali čiapky „masaryčky“ alebo do nich len tak strkali. Zakrátko došlo k prvým incidentom a protektorátna polícia namiesto toho, aby zasiahla a chránila svojich, sa tvárila, že nič nevidí. Dokonca skôr utekala na pomoc Nemcom a spolu s nemeckou políciou zatýkala iba Čechov. S pribúdajúcimi

Demonštrácia 28. októbra 1939 v Prahe za účasti českých a slovenských študentov.

hodinami ľudí v centre pribúdalo. Aj keď sa dav podarilo na jednom konci rozohnať, hneď sa vytvoril na inom mieste. Demonstranti prechádzali z ulice do ulice, čím boli pre policajtov nepolapiteľní.

Okolo štvrtej zazneli prvé výstrely. Najskôr sa ozvali z Václavského námestia, potom z Karlovho námestia, ale výstrely bolo počuť aj z iných častí mesta. Nemci zúrili, do teraz im nikto otvorene nevykričal, že ich nenávidí.

Hneď ako sa o rozsahu nepokojov dozvedel Hitler, prikázal, aby ho telefonicky spojili s Úradom ríšskeho protektora. Najvyššieho nemeckého zástupcu v Čechách Konstantina von Neuratha nevedeli rýchlo nájsť, čo Hitlera ešte väčšmi rozzúrilo a štátnemu sekretárovi K. H. Frankovi rozkázal, aby nepokoje potlačil všetkými možnými prostriedkami. Zároveň mu nariadil, aby okamžite išiel za prezidentom Emilom Háchom a tlmočil mu jeho veľké znepokojenie. Frank príkaz splnil a prezidentovi vyčítal, že protektorát-

na vláda a česká polícia nezvládli situáciu a demonštranti znevažujú ríšu a jej vodcu. Dokonca vraj strieľajú. Ak protektorátna polícia, podliehajúca vláde, neurobí okamžitú nápravu, nekompromisne zasiahne nemecká polícia a ríšska branná moc.

Na spiatočnej ceste z Lánov sa Frank zastavil v strede mesta, aby sa na vlastné oči presvedčil o rozsahu demonštrácií. Ľudia naňho pískali, päťami búchali do auta, v ktorom sa viezol. Večer sa znovu vybral na inšpekciu do ulíc mesta a hneď vydal rozkaz na radikálne vyprázdnenie Václavského námestia. Čím skôr chcel poslať Hitlerovi hlásenie, že v Prahe je poriadok.

Krátko pred pol siedmou večer na rohu ulíc Žitná a Ve Smečkách niekto niekoľko ráz vystrelil na demonštrantov. Mladý pekársky robotník Václav Sedláček sa chytil za srdce a zraneniu na mieste podľahol. O pár metrov ďalej strela do brucha zasiahla 24-ročného medika Jana Opletala. Raneného študenta previezli do neďalekej nemocnice na Karlovom námestí, kde ho museli hneď operovať. Mladého asistenta Václava Pačesa pred operačnou sálou zastavili traja muži v čiernych uniformách SS, ktorí sa zaujímali len o Opletala, hoci na klinike ošetrili viac zranených demonštrantov. Vyžiadali si vyoperovaný projektil a jeden z nich dokonca pravidelne chodil na vizitu a sledoval Opletalov zdravotný stav. Aj preto sa natíska otázka, či bol Opletal iba náhodnou obeťou, ako sa neskôr prezentovalo. Všetko nasvedčuje, že gestapo sa oňho osobitne zaujímalo, lebo mal medzi študentmi autoritu. Rátali s tým, že počas pohrebu známej osoby dôjde k nepokojom, ktoré sa dajú rôzne využiť. Nemci totiž dávnejšie hľadali zámienku na zatvorenie českých vysokých škôl a odvedenie vysokoškolákov do koncentráku. Hovorí o tom fakt, že v Sachsenhausene očakávali väčší počet väzňov z Čiech a Moravy niekoľko týždňov vopred

Rozlúčka s Janom Opletalom v Prahe.

a primerane sa na to pripravovali. Zranený Opletal bol ne-svoj – spozoroval, že Nemci sa podozrivo zaujímajú o jeho zdravotný stav. Odmietal jedlo, lebo bol presvedčený, že ho chcú otráviť. Ako medik svojej chorobe rozumel a vedel, čo mu hrozí, keď sa neobnoví činnosť čriev. Napriek úsiliu lekárov po jedenástich dňoch zomrel na difúzny zápal po-brušnice.

Opletalova smrť sa stala symbolom a zmobilizovala pražských vysokoškolákov. Na poslednú rozlúčku, ktorá bola stanovená na 16. novembra 1939, sa chystalo veľa ľudí vrátane akademických funkcionárov, intelektuálov a umel-cov. Samospráva Hlávkovho internátu, kde bol Opletal pod-predsedom, chcela, aby rozlúčka bola čo najdôstojnejšia, preto požiadala básnika Vítězslava Nezvala o oslavnú bá-seň. Predniesť ju mala známa herečka Marie Burešová. Plá-novali, že bude hrať aj orchester Národného divadla v Prahe a po oboch stranách cesty, kadiaľ bude prechádzať smútoč-ný sprievod, mali robiť študenti štafáž.

Niet pochýb o tom, že Nemci kalkulovali s Opletalovou rozlúčkou, pretože policajný riaditeľ skrátil trasu pohrebu a zakázal smútočné prejavy. Dokonca ani kňaz nesmel mať príhovor a obrad mal trvať len desať minút. Napriek tomu bola rozlúčka veľkolepá a zúčastnilo sa na nej veľa ľudí. Za striebornou truhlou, ktorú niesli na pleciach najbližší Opletalovi kamaráti, kráčal jeho staručký otec a súrodenci. Hrobové ticho ešte väčšmi umocňovalo vzdor a odpor proti okupantom. Pri ukladaní truhly do pohrebného auta sa ozvala hymna *Kde domov můj* aj so zakázanou časťou *Nad Tatrou sa blýska*. Práve vtedy z Karlovho námestia provokatívne prifrčalo auto a zamierilo rovno do davu. Keby prví ľudia neboli odskočili, zrazilo by ich. Študenti sa však nerozišli, ale v zástupe pokračovali na Karlovo námestie a tichá manifestácia sa zmenila na revolučnú. Námestím znovu zneli národné piesne a po chvíli sa začali ozývať aj protinemecké heslá. Atmosféra bola podobná ako 28. októbra.

O priebehu študentských nepokojov pravidelne informovali K. H. Franka, ktorého za potlačenie demonštrácie 28. októbra povýšili do hodnosti *Gruppenführera SS*. Situácia mu hrala do kariet, dokonca i napadnutie jeho osobného šóféra davom na rohu ulíc Národnej a Spálenej, kde sa zastavil na kontrolu. Poranený nos a rozbité hodinky mu o pár hodín u Hitlera poslúžili ako dôkaz o surovom zaobchádzaní Čechov s Nemcami.

Opletalov pohreb v rodnej dedinke Lhote nad Moravou a vo vedľajšom Nákle, kde ho pochovali, sa zaobišiel bez incidentu. Ďalšie provokácie Nemci zrejme nepotrebovali, všetko išlo podľa vopred pripraveného plánu. Bodku za všetkým dal na porade v Berlíne Adolf Hitler, ktorý si tam okrem ríšskeho protektora Konstantina von Neuratha zavolať aj štátneho sekretára K. H. Franka. Ten predvída-

*Jana Opletala v rodnej Lhote symbolicky odprevadili
aj mladé svadobné páry.*

vo zobrať so sebou aj svojho zraneného osobného šoféra, aby vodca videl, čoho všetkého sú študenti schopní. Rozčúlený Hitler zvyšoval hlas a nakoniec rozhodol – všetky vysoké školy zatvoriť, vodcov popraviť a študentov odviecť do koncentračného tábora! Otázne je, či sa rozhodol sám, alebo mu to niekto poradil. Himmler či Bormann, ktorí boli prítomní na porade? S návrhom najskôr prišiel Frank, naňho sa to najviac podobalo. Svedčí o tom aj to, že jedine naňho sa Hitler obrátil, aby dozrel na vykonanie rozkazu, čím mu dal plnú moc. Ešte z Berlína telefonoval Frank do Prahy a zvolal do Petschkovho paláca tajnú poradu – pozval na ňu veliteľa pražského gestapa, veliteľa nemeckej bezpečnostnej polície v Prahe a šéfa gestapa v Brne.

Zakrátko vtrhla nemecká tajná polícia do kancelárie Zväzu českého študentstva v Prahe, kde sa konala riadna schôdza výboru. Prítomných označili za vodcov a odviekli do Petschkovho paláca. Kuneša Sonntaga vypočúval K. H.

Frank.¹ Väčšinu funkcionárov popravili, len troch odviekli do koncentračného tábora a Kuneš Sonntag bol medzi nimi. (Na výstrahu zastrelili deviatich mladých ľudí a dodnes nikto nevie, podľa akého kľúča ich vybrali. Bol medzi nimi aj Slováčok Marek Frauwirth, ktorý v tom čase už nebol študentom.)

Netrvalo dlho a po zuby ozbrojení nemeckí vojaci a nemecká polícia vtrhli do vysokoškolských internátov. Najprv prepadli Hlávkov internát, kde predtým býval aj Jan Opletal, potom nasledovali ďalšie internáty.

Scenár bol všade rovnaký: vylámané dvere, násilie, sácanie dolu schodmi. Dobitých študentov odviekli do ruzyňských kasární a väčšinu z nich na druhý deň transportovali do koncentračného tábora v Sachsenhausene. (Celkovo zobrali 1 200 študentov.) Šťastie mali študenti, ktorí v čase

¹ Po rokoch Kuneš Sonntag spomínal: „Stál som zoči-voči najväčšiemu tyranovi českého národa K. H. Frankovi. Na jeho oči, respektíve zlostné oko, nikdy nezaбудnem. Ani na jazdecký bičik v ruke, s ktorým sa pohrával. Zrazu na mňa spustil: ‚Tak vy ste jeden z vodcov českej bandy, vašej pseudointeligencie. Usilovali ste sa o puč. Porušili ste platný poriadok v Čechách a na Morave vydaný vodcom. Využili ste neprítomnosť nemeckej posádky v Prahe, aby ste urobili puč. Povstanie je potlačené, česká pseudointeligencia bude zničená a vy budete zastrelení!‘ Dobré sa ešte pamätám, ako ziapať, že urobil všetko pre to, aby boli študentské internáty a vysoké školy zatvorené a moji kolegovia odvečení. Vypytoval sa, kde máme sklad zbraní. Zbytočne som mu hovoril, že nijaké zbrane nemáme. Dokonca odo mňa chcel, aby som šiel gestapu a polícii otvoriť internát a pustil ich dnu. Keďže som odmietol, žiadne kľúče som ani nemal, začal ma bičikom biť po tvári. Potom mi pridržiaval pištoľ na spánkovej kosti, nech nakreslím plán internátu. Videl som, že odmietnutie znamená smrť, ktorú mi sľúbil už predtým. Začal som kresliť nejaký pôdorys, ktorý sa len zďaleka podobal nášmu internátu. Nakoniec ma pochválil, že mám výtvarné nadanie. Odviedli ma do pivnice, kde bolo množstvo telefónnych búdok, samozrejme, bez aparátov. V každej stál zbitý študent, ďalší utieral zakrvavenú dlážku... V búdkach sme stáli celú noc s rukami nad hlavou. Ťažko povedať, čo je to za utrpenie. Každú chvíľu niekoho odviekli. Nevedeli sme, že na smrť. Ostali sme štyria. Až po chvíli si uvedomujem, že za život vďačím iba náhode.“ (Rozhovor autora s Kunešom Sonntagom, magnetofónová páska č. 89.)

prepadnutia neboli v internáte, ale aj tí, ktorí bývali doma či na priváte. Niektorých si našli aj tam a takisto skončili v koncentráku.

Väčšina študentov, ktorých nezobrali do koncentráku, odišla do vznikajúcej Československej zahraničnej armády vo Francúzsku (neskôr pôsobila v Anglicku). Práve títo študenti mali veľkú zásluhu na tom, že Hitler kapituloval a postupne začal študentov z koncentračného tábora prepúšťať. Celý čas neúnavne burcovali verejnú mienku a za prepustenie sa zasadzovali svetoví politici a štátnici. Žiaľ, všetci študenti sa slobody nedočkali, niektorí zomreli v koncentračnom tábore, podobne ako ne jeden ich kamarát zahynul na bojiskách druhej svetovej vojny.

Kniha *Ukrutná mladosť* je podrobná správa o utrpení študentov v koncentračnom tábore Sachsenhausen.